

Список використаної літератури

1. Abgabenordnung. http://bundesrecht.juris.de/ao_1977/index.html.
2. Bischoff, F.: Archivierung digitaler Unterlagen: Neue Anforderungen an die Archive. – Vortrag auf dem Hessischen Archivtag am 5. Juli 2000. – S. 1-2. <http://www.stadtgeschichtefim.de/aktuelles/buecher/archivtag/archiv3.pdf>.
3. Bischof, F.: Ende der Aktenzeit? – eine Herausforderung für die Archivare – Erfahrungen eines Kommunalarchivars. http://www.stadtgeschichte-iffm.de/aktuelles/publikationen/archivtag/archivtag_1.html.
4. Borghoff, R.; Rodig, R.; Scheffszyk, S.: Langzeitarchivierung. Dpunkt Verlag, 2003; Hohmann, G.: Digitale Ewigkeit und virtuelle Museen. In: Telepolis. Heise-Verlag 30. Oktober 2003.
5. E-Government-Handbuch. <http://www.bsi.de/fachthem/egov/6.htm>.
6. Erber-Faller, S.: Elektronischer Rechtsverkehr. – Luchterhand Verlag: Neuwied, Kriftel, 2000.
7. Gesetz über Rahmenbedingungen für elektronische Signaturen. http://bundesrecht.juris.de/sigg_2001.
8. Grundsätze ordnungsmäßiger DV-gestützter Buchführungssysteme (GoBS). Schreiben des Bundesministeriums des Finanzen an die Oberfinanzbehörden der Länder vom 7. November 1995.
9. Handelsgesetzbuch. <http://www.handelsgesetzbuch.de>.
10. Henstorf, K.-G.; Kampfmeier, U.; Prochnow, J.: Grundsätze der Verfahrensdokumentation nach GoBS. Code of Practice Band 2. VOI Verband Organisations- und Informationssysteme e.V., Bonn, 1999.
11. Kampfmeier, U.; Rogalla, J.: Grundsätze der elektronischen Archivierung. Code of Practice Band 1. VOI Verband Organisations- und Informationssysteme e.V., Bonn, 2. Auflage 1996.
12. NESTOR Kompetenznetzwerk zur Langzeitarchivierung digitaler Quellen in Deutschland. <http://www.langzeitarchivierung.de>.
13. Netlexikon. <http://www.lexikon-definition.de>.
14. PK-DML Prüfkriterien für Dokumentenmanagement-Lösungen. VOI Verband Organisations- und Informationssysteme e.V., Bonn, 2. Auflage 2004.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАУКИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

На підставі аналізу наукових електронних ресурсів бібліотек України обґрунтовується роль бібліотек у формуванні масивів наукових знань та організації доступу до них. Визначаються основні електронні ресурси в системі наукових комунікацій. Також йдеться про доцільність створення корпоративних електронних каталогів, шляхи удосконалення їхнього довідково-пошукового апарату, формування електронних бібліотек на основі повнотекстового розширення електронних каталогів. Як перспективні напрями розвитку системи електронних ресурсів розглядаються репозитарії, наукові портали. Окреслюються головні завдання бібліотек України в умовах формування інформаційно-когнітивного електронного середовища

НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ потенціал стає головним індикатором сучасного рівня соціально-економічного розвитку кожної країни. Саме цим зумовлено особливу увагу до науки та знань у світі.

Знання виступають важливим інструментом підвищення ефективності наукової та іншої діяльності. Інформаційні ресурси і технології, що реалізуються, є основними рушійними силами суспільного прогресу в сучасних умовах.

Одним із головних чинників розвитку науки є здобуття знань, їхнє розповсюдження та використання, що досягається в умовах сьогодення, в основному, шляхом доступу до наукових електронних ресурсів. Можна стверджувати, що наука в Україні все ще відчуває значний інформаційний голод. Про це свідчить ряд факторів.

По-перше, вітчизняні бібліотеки майже не комплектуються науковими виданнями зарубіжних країн.

По-друге, незважаючи на низку заходів на різних рівнях щодо організації доступу до світових наукових електронних ресурсів (програма "Електронна інформація для бібліотек", європейський проект INTAS "Доступ до електронних журналів для вчених нових незалежних держав" – видавництва EBSCO, Springer, Blackwell Science), більшість українських вчених не знають про таку можливість одержання інформації.

По-третє, немає цілісної системи представлення інформації в Інтернеті стосовно наукових досягнень України та надання доступу до них.

По-четверте, відсутні єдині методичні та методологічні основи функціонування системи електронних наукових комунікацій.

Розв'язання зазначених проблем вбачається у створенні сучасної ресурсної бази інформаційного забезпечення науки України з потужною пошуковою системою на засадах Інтернет-технологій, яка, з одного боку, буде інтегратором української наукової думки, а з другого – основною складовою системи наукових комунікацій. Головним компонентом такої бази мають стати наукові електронні ресурси бібліотек країни на національному, регіональному, галузевому, спеціалізованому рівнях, що потребує їхнього вивчення, аналізу стану та визначення перспектив розвитку.

Напрями розвитку системи наукових комунікацій накреслено у Державній програмі "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки, ухваленій Кабінетом Міністрів України у 2005 році, а також у рамках затвердженої на факультеті бібліотекознавства та інформатики Харківської державної академії культури комплексної наукової теми досліджень "Бібліотечно-інформаційне забезпечення науки, виробництва, освіти та культури".

Про актуальність проблеми створення, представлення електронних ресурсів бібліотек України в Інтернеті

Г. Шемаєва

та надання доступу до них свідчать численні публікації у фахових періодичних виданнях України.

Стратегії формування загальнодержавної інформаційно-комунікаційної системи освіти та науки, створення та розвитку національних електронних інформаційних ресурсів, організації доступу до світових та нагальні завдання бібліотек у реалізації вказаних проблем визначили керівники наукових установ та академіки НАН України І. Сергієнко, І. Курас, В. Немошкаленко [1; 2; 3]. Вони акцентують увагу на таких електронних ресурсах, як бібліотечні електронні каталоги, тематичні бази даних, електронні реферативні журнали, електронні бібліотеки, що є важливим фактором включення відомостей про результати наукових досліджень української науки до національних та світових інформаційних ресурсів; вказують на низький рівень представлених в Інтернеті українських повнотекстових видань, їхню незначну кількість і висловлюють занепокоєння щодо умов роботи українських вчених з інформацією.

Доктор біологічних наук О. Демченко аналізує стан інформаційного забезпечення науки та визначає такі першочергові завдання для науковців і бібліотекарів:

1. Представити інформацію про наукові досягнення України в Інтернеті, в першу чергу на веб-сайтах науково-дослідних установ, журналів та вищих навчальних закладів (ВНЗ).

2. Вченим створити індивідуальні веб-сторінки максимального інформування про власні досягнення: публікації, патенти, дисертації, лекційні курси тощо.

3. Розробити та створити національну БД про вітчизняну науку, яка зможе бути як українським аналогом світового наукового порталу WEB of Science, так і його доповненням [4].

Також важливим завданням у формуванні системи наукових електронних ресурсів науковці вважають проблеми збереження наукових знань нації шляхом створення електронного інформаційного ресурсу рукописної, архівної та книжкової спадщини визначних вчених у рамках програми "Пам'ять України" [5].

Багатоаспектно висвітлюються у професійних виданнях стан та перспективи розвитку електронних ресурсів провідної бібліотечної установи України – Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (НБУВ), серед них наукова електронна бібліотека, реферативна БД "Україніка наукова", реферативний журнал "Джерело", що створюється на її основі спільно з Інститутом проблем реєстрації інформації, науковий портал "Наука України"; розглядаються різні аспекти термінології, типології та каталогізації електронних ресурсів [6-10].

Низка публікацій містить інформацію про результати дослідження "Електронні інформаційні ресурси бібліотек України", здійсненого фахівцями Національної парламентської бібліотеки України у 2001 році [11; 12]. Питання електронних ресурсів у публічних бібліотеках України розглядаються на сторінках журналу "Бібліотечна планета" [13; 14].

У працях українських бібліотечних фахівців не залишаються поза увагою різні аспекти організації та функціонування бібліографічних баз даних, електронних картотек і електронних каталогів, їхня еволюція, перспективи розвитку на засадах кооперації та координації [15; 16]. Достатня увага приділяється вивченню і аналізу створення, функціонування, перспектив розвитку електронних бібліотек, наукових та інформаційно-бібліотечних порталів, реферативних і повнотекстових баз даних, репозитаріїв, електронних журналів й електронних повнотекстових копій друкованих видань тощо [17].

Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених питанням формування й розвитку електронних наукових ресурсів, до цього часу в Україні не склався системний підхід до них. Тому нагальною проблемою є аналіз стану електронних ресурсів бібліотек України та визначення їхнього місця у системі наукових комунікацій, що і є **метою** статті.

Саме бібліотекам належить значна роль у формуванні електронних масивів наукових знань та організації доступу до них. Бібліотеки – інформаційний ресурс людства, сконцентрований у слові: статтях, книгах, патентних описах, повідомленнях, звітах про НДР, результатах дисертаційних досліджень тощо. Діяльність бібліотек стає важливим чинником розвитку суспільства. Вони переробляють, вилучають та надають доступ до цілком реального об'єкта – знань у вигляді інформаційного ресурсу.

Вивчення електронних наукових ресурсів бібліотек України здійснювалося в українському сегменті Інтернету на декількох рівнях:

- на національному рівні – електронні наукові ресурси бібліотек загальнодержавного значення: НБУВ, НПБ України, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, Державної науково-технічної бібліотеки України;

- на галузевому рівні – електронні наукові ресурси галузевих бібліотек України як загальнодержавного, так і галузевого значення: Національної наукової медичної бібліотеки України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського, Центральної державної науково-технічної бібліотеки гірничо-металургійного комплексу України, Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН, провідних бібліотек вищих навчальних закладів України та науково-дослідних установ;

- на регіональному рівні – електронні наукові ресурси обласних універсальних наукових бібліотек України; Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка, бібліотек вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ регіону;

- на спеціалізованому рівні – електронні ресурси бібліотек вузькоспеціалізованих наукових установ України.

Електронний каталог – перший результат діяльності бібліотеки зі створення електронних ресурсів з метою оперативного розкриття фондів для інформаційного забезпечення користувачів. Бібліотеки України різних рівнів, типів та видів розпочали формування електронних каталогів у кінці 80-х – на початку 90-х років ХХ ст., представлення їх в Інтернеті було розпочато у 1997 р. Спочатку створювалися електронні каталоги нових надходжень (з 1989 р.), здійснювався аналітичний розпис статей із періодичних видань та видань, що продовжуються, котрі надходили до бібліотек (з 1993 р.). Пізніше (з 1998 р.) бібліотекарі почали вирішувати проблеми ретроконверсії та створення високоорганізованого лінгвістичного апарату, насамперед, рубрикаторів, баз даних авторитетних файлів, управління електронними каталогами.

Наразі бібліотечні електронні каталоги розвиваються у декількох напрямках.

Першим – є інтеграція бібліотечних ресурсів шляхом створення корпоративних електронних каталогів. Незважаючи на успіхи і набутий досвід цієї роботи бібліотек світу, в тому числі із заснування бібліотечних консорціумів на засадах кооперації та координації діяльності у Росії, вітчизняні наукові бібліотеки все ще знаходяться на початковому етапі процесів взаємодії. В Україні тенденції організації корпоративних електронних каталогів у вигляді консорціумів та корпорацій одержали певний розвиток на регіональному рівні. Кіровоградська, Вінницька, Чер-

каська ОУНБ створили Центрально-український кооперативний каталог. Доступними в Інтернеті є результати спільної роботи бібліотек Донецька, Миколаєва, Харкова та ін. Особливість цього досвіду полягає в тому, що розвивається взаємодія бібліотечних установ різних типів та форм власності у регіонах. Наприклад, у м. Харкові під керівництвом Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка та Асоціації сучасних інформаційно-бібліотечних технологій об'єдналися 18 таких бібліотек для спільного створення зведеного електронного каталогу періодичних видань, що надходять до цих установ.

Другим напрямом є удосконалення довідково-пошукового апарату електронних каталогів через розширення бібліографічного запису за рахунок рубрик і підрубрику рубрикаторів, термінів тезаурусів, авторитетних файлів тощо.

Наступна проблема розвитку електронних каталогів полягає у розширенні бібліографічного запису шляхом посилення на повний текст документа (формування електронної бібліотеки на основі електронного каталогу).

Створення **електронних бібліотек** в Україні було розпочато в 1998 році [18]. Першими на цей шлях на основі повнотекстового розширення електронного каталогу стала НБУВ, пізніше, з 2000 р., – бібліотеки ВНЗ та науково-дослідних установ України.

Вивчення електронних ресурсів свідчить, що створення наукових електронних бібліотек в Україні відбувається, в основному, на національному і галузевому рівнях, і розвиваються вони як:

- складні інформаційно-бібліотечні системи;
- повнотекстові бази даних;
- мультимедійні бібліотеки;
- віртуальні бібліотеки;
- або являють собою повнотекстове розширення електронного каталогу.

Більшість бібліотек країни на всіх рівнях здійснюють інформаційне забезпечення науковців шляхом формування та надання доступу до **баз даних**, зокрема таких, як: реферативна база НБУВ; політематична БД статей з періодичних видань НПБ України, бази Державної науково-технічної бібліотеки України (патентно-правової літератури, стандартів України, депонованих наукових робіт тощо); реєстраційно-аналітична БД вітчизняних та іноземних періодичних видань Національної наукової медичної бібліотеки України тощо. Бібліотеки ВНЗ та науково-дослідних установ формують та представляють в Інтернеті БД наукових праць співробітників, тематичні та предметно орієнтовані бібліографічні БД з рефератами та без них.

В окремих бібліотеках науково-дослідних установ спостерігається активізація інформаційно-аналітичної діяльності, зокрема, з інформаційного супроводу науково-дослідних програм та розробок шляхом створення аналітичної інформації та повнотекстових баз даних. Також розпочалося формування спеціалізованих електронних бібліотек, наприклад: авторефератів дисертацій з ветеринарної медицини, одержаних науковим інформаційно-бібліотечним центром Інституту експериментальної і клінічної ветеринарної медицини; з проблем морських наук, що формується в Інституті біології південних морів ім. О.О. Ковалевського, тощо.

Враховуючи зростаючі вимоги до інформаційного забезпечення сучасної моделі функціонування науки, бібліотеки постійно шукають нових підходів до вирішення проблем представлення та транспортування знань для забезпечення доступу до них наукової спільноти. Одним із таких підходів є репозитарій як нова форма наукових комунікацій.

Репозитарій дозволяє безпосередньо науково-освітнім організаціям або їхнім бібліотекам формувати інфраструктуру для самостійної публікації наукових результатів дослідницьких проектів у вигляді веб-сайтів, порталів, електронних бібліотек. Йдеться не тільки про електронні версії друкованих видань, а й про зовсім нові моделі наукових комунікацій на основі новітніх технологічних рішень.

На думку зарубіжних авторів, є декілька підходів до створення репозитаріїв. Даний термін використовують для визначення електронної колекції, до якої надходять і де зберігаються наукові праці одного чи декількох університетів. Це може бути досить значний за змістом та складом документів електронний фонд, що відображає інтелектуальне багатство наукових установ, наприклад, препринти, робочі нотатки, опубліковані статті, навчально-методичні матеріали, зібрання даних тощо. Передбачається, що репозитарій буде кумулятивним та зможе забезпечити необмежений у часі та просторі доступ до своїх ресурсів.

Американський вчений Д. Просер відзначає, що якщо вчені погодяться віддавати свої наукові праці, нотатки, результати досліджень до локальних репозитаріїв, це дозволить реалізувати три функції: *реєстраційну* – шляхом депонування дослідницьких матеріалів у репозитарії вчений зможе поповнити корпоративну пам'ять; *інформаційну* – можливість оголосити про зроблене відкриття на засадах загальноновизначених міжнародних стандартів; *архівну* – створюються умови для тривалого збереження всіх праць, які надійшли від членів репозитарної системи [19].

Ряд авторів висловлюють інше бачення місця репозитаріїв в інформаційно-когнітивному середовищі. На відміну від вищезгаданого підходу, вони вважають, що репозитарії повинні формуватися тільки через бібліотеку, що сприятиме більш кваліфікованому представленню, систематизації і структуризації інформації [20; 21]. Формування такої інфраструктури, безумовно, створить переваги як для окремих вчених та фахівців, так і для наукових установ та суспільства в цілому. Перевагами для вчених буде: створення централізованого електронного архіву їхніх робіт; оперативне розповсюдження наукової інформації та зростаючий вплив праць вчених у науковому світі, розширення кола користувачів. Для наукових установ – це можливість використання корпоративної інформації, підвищення авторитету та значущості, що сприятиме впровадженню інноваційних наукових розробок.

На думку зарубіжних дослідників Д. Просера та Б. Мільгера, з якою можна погодитися, формування репозитаріїв – це один із шляхів становлення суспільства знань, що включає надання доступу до досліджень, котрі виконано в будь-якому куточку світу; забезпечення постійного збереження наукової продукції установ; можливість комплектування нетрадиційними науковими матеріалами без обмежень, наприклад, великими масивами вихідних, початкових даних, описами невдалих робіт тощо [19; 22].

Зазначені тенденції вже справляють значний вплив на засоби розповсюдження наукової інформації і роботу бібліотек. Проте вони і у закордонному, і вітчизняному професійному науковому просторі поки що мають фрагментарний, початковий характер.

Іншим підходом до забезпечення в інформаційному середовищі умов для розвитку наукових досліджень є створення наукових порталів.

Науковий портал – це нова когнітивна модель наукових комунікацій, що забезпечує доступ до знань та

транспортування їх електронними каналами, надає можливість як для формального, так і неформального спілкування вчених.

На регіональному рівні організація бібліотечних порталів набула широкого розвитку завдяки ініціативі та фінансовій підтримці Міжнародного фонду "Відродження" та інших міжнародних і українських установ. Регіональні портали створюють обласні універсальні наукові бібліотеки України. Проте сьогодні портали не вирішують завдань інформаційного забезпечення регіональної науки у повному обсязі. Їхнє інформаційне наповнення складають нормативно-законодавчі документи обласних державних адміністрацій, блоки інформації про економічний стан регіону, краєзнавчі документи, інформаційні довідково-аналітичні бази даних. Незважаючи на те, що портали забезпечують доступ і до регіональних, і до світових ресурсів, наукова інформація, представлена в них, ще недостатньо та й не досить чітко структурована.

На національному рівні формування наукового порталу "Наука України" здійснюється колективом НБУВ з метою створення середовища комунікації для українських вчених та інформаційно-аналітичної системи супроводження їхньої наукової діяльності, яку характеризують зміст, певна структура, логічні операції з основними концептами як науки в цілому, так і її предметних галузей. Науковий портал НБУВ включає, з одного боку, електронні ресурси бібліотеки: каталоги та картотеки, реферативну базу даних, бібліотеку електронних наукових фахових видань, а з іншого – посилання на веб-ресурси наукових установ та організацій України, Росії, пошукові системи наукової інформації в Інтернеті, електронні бібліотеки світу та загальнодоступні наукові журнали зарубіжних видавництва. Публікації в електронних періодичних виданнях оперативно інформують наукову спільноту про нові теоретичні та практичні результати у різних галузях науки і техніки.

На жаль, відомості про електронні наукові журнали або електронні копії друкованих періодичних видань України на науковому порталі НБУВ відсутні.

Завдання формування структурованої інформації про періодичні видання України в Інтернеті стає дедалі актуальнішим, про що свідчить, зокрема, Наказ Міністерства освіти та науки України, Національної академії наук України, ВАК України про затвердження "Положення про електронні наукові фахові видання" від 30.09.2004 року за № 768/431/547 [23].

Таким чином у подальшій роботі на перший план виходить формування **цілісної системи електронних наукових ресурсів** України, створення інформаційно-когнітивної моделі наукових комунікацій, концептуальними модулями якої вбачаються:

1. Концентрація електронних наукових ресурсів на різних рівнях: національному, галузевому, регіональному, спеціалізованому.

2. Перероблення та інформаційно-аналітична обробка, наукова експертиза цих ресурсів, їхнє структурування відповідно до класифікації наук, типів та видів електронних ресурсів тощо.

3. Представлення комплексу електронних наукових ресурсів у вигляді енциклопедії наукових сайтів, електронних бібліотек, репозитаріїв, розподілених банків знань та баз даних (бібліографічних, аналітичних, фактографічних), електронних журналів та електронних копій друкованих наукових видань тощо.

4. Надання доступу до світових електронних наукових ресурсів.

5. Формування середовища взаємодії вчених шляхом здійснення або представлення віртуальних тематичних дискусій (списків розсилки – Mailing Lists) та конференцій за актуальними науковими проблемами; сприяння формуванню віртуальних наукових товариств, встановленню контактів із зарубіжними колегами тощо.

6. Управління системою електронних наукових ресурсів на засадах інтеграції різних наукових підходів у рамках єдиної пошукової системи, уніфікація посилань на наукові ресурси, управління правами доступу до них, збирання та аналіз статистики використання національних та зарубіжних електронних ресурсів українськими науковцями.

Отже, першочерговими завданнями бібліотек з формування ресурсної бази наукових знань є :

– створення комплексу наукових електронних ресурсів на спеціалізованому, галузевому, регіональному та національному рівнях;

– підвищення наукової інформативності бібліотечних сайтів за рахунок розширення репертуару як опублікованих, так і неопублікованих результатів наукових досліджень;

– організація допомоги співробітникам наукових та освітніх установ в архівації їхніх наукових робіт та в оцифруванні друкованих наукових документів;

– інтеграція, переробка, структурування інформації для її відображення у системі електронних ресурсів та організація транспортування;

– створення умов для комфортного доступу до знань та сприяння розширенню кола користувачів наукової інформації.

Список використаної літератури

1. Сергієнко І. Шлях до інформаційного суспільства / І. Сергієнко // Україна. Наука і культура. – 2002. – Вип. 31. – С. 68-75.
2. Курас І. Інформаційні ресурси України: стратегія розвитку / І. Курас // Бібл. вісн. – 2001. – № 1. – С. 2-5.
3. Немошкаленко В. Інформаційне забезпечення української науки / В. Немошкаленко // Бібл. вісн. – 2001. – № 1. – С. 6-8.
4. Демченко А. Украинская наука: черная дыра в потоках информации / А. Демченко // Зеркало недели. – 2005. – № 17. – С. 15.
5. Курас І. Інтеграція інформаційних ресурсів – стратегічний напрям забезпечення інформаційних потреб суспільства / І. Курас // Бібл. вісн. – 2004. – № 6. – С. 50-52.
6. Баркова О. Електронна бібліотека як перспективний засіб організації доставки документів та обслуговування по МБА / О. Баркова // Бібл. вісн. – 2002. – № 1. – С. 47-54.
7. Зайченко Н. Реферативні ресурси – інформаційний продукт сучасної наукової бібліотеки / Н. Зайченко // Бібл. вісн. – 2005. – № 1. – С. 28-35.
8. Симоненко Т.В. Стан та перспективи розвитку Веб-порталу "Наука України" / Т.В. Симоненко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25-26 трав. 2004 р. – К., 2004. – С. 151-153.
9. Баркова О.В. Електронні ресурси: аспекти типології / О.В. Баркова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25-26 трав. 2004 р. – К., 2004. – С. 147-149.
10. Антоненко І. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації: історія питання, термінологія, форматне забезпечення / І. Антоненко, О. Баркова // Бібл. вісн. – 2004. – № 2. – С. 11-12.
11. Корнієнко А. Електронні інформаційні ресурси бібліотек – на розвиток суспільства / А. Корнієнко // Бібл. планета. – 2001. – № 4. – С. 4-5.
12. Савіна З. Електронні інформаційні ресурси бібліотек України: За результатами дослідж. / З. Савіна, Л. Любаренко // Бібл. планета. – 2002. – № 2. – С. 20-21.
13. Цуріна І. Електронні ресурси бібліотек / І. Цуріна // Бібл. планета. Інформ. бюл. – 2003. – № 4 (22). – С.1-3.

14. Волохін О. Електронні ресурси сучасної регіональної бібліотеки / О. Волохін // Бібл. планета. – 2004. – № 1. – С. 14-18.
15. Бакан С. Політематична база даних статей з періодичних видань Національної парламентської бібліотеки України / С. Бакан, Є. Одинець // Бібл. планета. – 2004. – № 2. – С. 12-14.
16. Шиліюк О. Використання нових технологій в спільній діяльності бібліотек: кооперативний каталог / О. Шиліюк // Бібл. форум України. – 2003. – № 1. – С. 14-16.
17. Кучма І.Л. Міжнародний семінар «Научная коммуникация в открытом доступе» в Києві. – [Електрон. ресурс]. – Доступ <http://www.a2k.org.ua>
18. Чекмарьов А.О. Національна система електронних бібліотек / А.О. Чекмарьов, Л.І. Костенко, Т.П. Павлуша. – К., 1988. – 50 с.
19. Просер Д. Очередная революция в информации – могут ли репозитории и самоархивация изменить систему научного общения // НТБ. – 2004. – № 11. – С. 32-41.

20. Lagoze C. Implementation Guidelines for the Open Archives Initiative for Metadata Harvesting / C. Lagoze, H. Van de Sompel, M. Nelson, S. Warner / – 2002. [эл. ресурс]. – Доступ: <http://www.openarchives.org/OAI/2.0/guidelines.htm>.

21. Medeiros N. "E-Prints, Institutional Archives, and Metadata: Disseminating Scholarly Literature to the Masses" / N. Medeiros // OCLC Systems & Services. – 2003. – 19 (2). – P. 51-53.

22. Мильгер Б.З. Управление знаниями. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 178 с.

23. Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання: Наказ М-ва освіти і науки України, НАН України, Вищої атестац. коміс. України від 30.09.2004 № 768/431/547 // Офіц. вісн України. – 2004. – № 42. – С. 183-186.

НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ І КНИГОЗБІРНІ ВІННИЧЧИНИ: ГРАНІ ПАРТНЕРСТВА НА РУБЕЖІ ТИСЯЧОЛІТЬ

З ПРАКТИКИ РОБОТИ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

А зміли тисячоліть у діяльності бібліотек України прослідковуються тенденції переходу від стратегії "виживання" до стратегії розвитку бібліотечної справи. Бібліотеки країни цілеспрямовано виконують комунікативні, інформаційні, просвітницькі функції, намагаючись відповідати своїй високій місії, призначенню як соціальної інституції – служити суспільству.

Бібліотечній справі здавна притаманна чітка система координації та міжбібліотечного співробітництва. Протягом багатьох років регіональні бібліотеки отримують допомогу з різних аспектів діяльності від Національної парламентської бібліотеки України (теперішня назва книгозбірні).

Зокрема, це стосується роботи її відділу обмінного і резервного фондів. Лише у 90-ті роки ХХ та на початку ХХІ століття бібліотечні установи Вінниччини через ці фонди отримали майже 95 тис. примірників книжкової продукції. Так, Вінницькій ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва передано великий пласт літератури іноземними мовами різних країн світу, у т. ч. твори класиків сучасної художньої американської і англійської літератури Д. Дю Мор'є, М. Дікенс, М. Стюарт, М. Парк, Д. Лесінг, К. Фоллет та ін. Ці видання постійно користуються попитом читачів нашої бібліотеки, тим більше що твори окремих авторів до цього часу не перекладені ні українською, ні російською мовами. Одними з перших в Україні користувачі бібліотек Вінниччини одержали можливість ознайомитися з різноманітною інформацією, вміщеною у довідкових виданнях – енциклопедії "Британіка", щорічниках "Факти світу", "Хто є хто" та ін., у різноманітних періодичних виданнях зарубіжних країн.

Дуже своєчасною для нас стала інформація про видавництва, альтернативні державним, що діють на території України, яка збиралася і систематично оновлювалася фахівцями НПБ України та оперативно передавалася регіонам.

Орієнтуватися у нових виданнях певної тематики допомагають науково-допоміжні бібліографічні покажчики, бібліографічні списки, як ретроспективні, так і поточні, що видає бібліотека. Найбільш запитуваними серед них є: "Наука і культура України", "Бібліотекознавство України" (1996-2000), "Бібліографознавство України" (1996-2000), "Тарас Шевченко", "Тої слави козацької повік не забудем...", "Бібліотекознавство і бібліографія України", "Григорій Сковорода" і т. ін. Відновленню історичної справедливості та популяризації у бібліотеках творчості репресованих і забутих письменників сприяли покажчики серії "Повернуті імена".

Працівники бібліотек Вінниччини час-

П. Цимбалюк

частіше звертаються до бібліографічних покажчиків із серії "Видатні діячі української книги". Ці посібники використовуються при підготовці книжкових виставок, переглядів, презентацій, а також, як правило, допомагають у доукомплектуванні документних фондів.

Враховуючи посилення інтересу до історії нашої держави, української книги, фахівці НПБ України здійснили низку всеукраїнських досліджень та підготували рекомендації на допомогу формуванню ядра фонду бібліотек. Вивчаються наявність, потреба у книгах певної тематики та подаються пропозиції щодо їхнього перевидання. Бібліотекарі Вінниччини з великою зацікавленістю брали участь у формуванні репертуару книг "Бібліотечної серії". Чимало з них вийшло з друку і отримано нашими книгозбірнями.

За методикою НПБ України у 2005 р. проведено дослідження "Комплектування фондів публічних бібліотек Вінницької області вітчизняними науковими та виробничо-практичними журналами у галузі економіки і права", результатом котрого стало внесення змін у репертуар передплати періодичних видань та активізація роботи з ними.

Вагомий внесок фахівці НПБ України зробили у формування державної бібліотечної політики, створення законодавчих документів, що стосуються бібліотек. Серед них – перший за всю історію нашої держави бібліотечний закон „Про бібліотеки і бібліотечну справу” (1995), його нові редакції із змінами і доповненнями (2000, 2003 рр.), «Перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами культури і мистецтв, заснованими на державній та комунальній формі власності» (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 534 від 05.06.97 р.) тощо.

Коли у Вінницькій ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва створювали відділ рідкісних і цінних видань, його фахівці вчилися премудростей роботи з цими унікальними документами у відділі рідкісних, цінних книг та окремих видів видань НПБ України. Тут вони ознайомилися зі складом фонду, ДБА, планами роботи, регламентуючою документацією, системою збереження та організацією обслуговування користувачів, що дало змогу уникнути багатьох помилок при створенні нового структурного підрозділу.

Поліпшенню системи формування фондів сприяла Державна програма поповнення бібліотечних фондів на період